

sleja

Ukraina un nepārvaramā vara

Olavs Cers*

NESTABILĀ situācija Ukrainā negatīvi ietekmē Latvijas uzņēmējus, kuri savu produkciju realizē Ukrainas un Krievijas tirgū. Latvijas uzņēmēju vidū aktualizējas jautājums, vai situācija Ukrainā atzistama par nepārvaramu varu (*force majeure*), kas atbrīvotu no saistību izpildes pienākuma un pienākuma atlīdzināt zaudējumus otram līdzējam. Pastāv arī bažas par Ukrainas vai Krievijas partneru iespējamo negodprātību, notikumus Ukrainā izmantojot kā aizbildinājumu līguma saistību neizpildei.

Nepārvaramas varas jēdziens Civillikumā nav tieši izskaidrots. Tādēļ uz to var tikt attiecināti gan romiešu tiesību principi, gan UNIDROIT Starptautisko komerc-līgumu principos ietvertais formulējums, gan Latvijai saistošā ANO 1980. gada 11. aprīļa Konvencija. Romiešu tiesībās ar nepārvaramu varu apzīmēja galvenokārt dabas stihijas, zemesrīces, ugunsgrēkus, plūdus, kā arī sociālas parādības, kuras līgumslēdzēji saviem spēkiem nevar pārvarēt. Savukārt no UNIDROIT 7.1.7. panta izriet, ka saistību neizpilde ir atvairinājama, ja līdzējs pierāda, ka šādas saistību neizpildes cēlonis ir šķērslis, kas nepakļaujas šī līdzēja kontrolei, un to nevarēja saprātīgi paredzēt līguma noslēgšanas brīdī un ievērojot visu rūpību, līdzējs nevarēja novērst sekas, kas iestājas.

No iepriekš minētā izriet, ka nepārvaramas varas institūta koncepcija sastāv no četriem elementiem. Pirmkārt, notikums, no kura nav iespējams izvairīties un kura sekas nav iespējams pārvarēt. Otrkārt, saprātīga persona līguma noslēgšanas brīdī notikumu nevarēja paredzēt. Treškārt, notikums nav radies puses vai tās kontrolē esošās personas rīcības dēļ. Ceturtkārt, notikums saistību izpildi padara ne tikai apgrūtināmu, bet neiespējamu.

Nestabilā situācija Ukrainā sākās pagājušā gada 21. no-

vembrī. Sekoja demonstrācijas, bruņotas sadursmes, valsts iestāžu darbības pārtraukumi, stratēģisku objektu bruņota pārņemšana Ukrainas Krimas Autonomajā Republikā. Publiski tiek paustas bažas par Krievijas jau notikušo vai iespējamo militāro iejaukšanos notikumos Ukrainā, kā arī atsevišķu teritoriju atdalīšanu no Ukrainas un pievienošanu Krievijai.

Vardarbīgie nemieri Ukrainā atzistami par nepārvaramu varu, kas ļauj līdzējiem apturēt saistību izpildi līdz brīdim, kad izbeidzas nepārvaramas varas apstākļi. Līdzēji var prasīt līguma izbeigšanu un tiek atbrīvoti no zaudējumu atlīdzības, ja vien līdzējs nav uzņēmies atbildību par nejaūšu risku. Acīmredzamas nepārvaramas varas gadījumā līdzējam rakstiski jāinformē otrs līdzējs, ka

Vardarbīgie nemieri Ukrainā atzistami par nepārvaramu varu, kas ļauj līdzējiem apturēt saistību izpildi

pienākuma izpilde tiks nokavēta nepārvaramas varas dēļ, vienlaicīgi informējot, kad izpilde varētu notikt. Ja starp līdzējiem izceļas strīds par to, bija vai nebija iestājusies nepārvaramā vara, tas izskatāms tiesa civilprocesa noteiktajā kārtībā.

Būtiski jebkurā gadījumā nodalīt, vai nepārvaramas varas apstākļi paši par sevi ietekmē līguma saistības izpildi, piemēram, vai nemieri pilsētā A ietekmē rūpnīcas darbību pilsētā B un vai preču piegādes maršruts caur pilsētu C, kurā ir nemieri, nav aizstājams ar ceļu caur pilsētu D, kurā valda miers un kārtība. Jāatceras, ka nepārvaramās varas apstākļu ietekme uz saistību izpildi jāpierāda tam kontrahentam (līgumslēdzēja pusei), kas uz to atsaucas, un ne visu saistību izpildi var traucēt nemieri kontrahenta mītnes valstī.●

* zverināts advokāts